

ANVÄNDBAR GRUNDBOK I EKONOMI, MILJÖ- OCH NATURVETENSKAP

BOKANMÄLAN

Vad är ekologisk ekonomi? Svaret är inte självklart, ens för dem som kallar sig själva för ekologiska ekonomer, och grovt sett kan man kanske se två huvudinriktningar. Den ena betonar att det är en helt annan slags ekonomi man håller på med, den ekologiska, med vilket man ofta menar, explicit eller implicit, en ekonomi som är fundamentalt annorlunda än den neoklassiska nationalekonomi, vilken man ofta uppfattar som korrupt, cynisk, kortsynt och inte sällan som en beskyddare åt de välbeställda på de fattigas bekostnad. Som jag antyder så finns det ofta ganska starka aktivistiska, och ibland rent sekteristiska, tendenser inom detta slag av ekologisk ekonomi. Å andra sidan kan man inom denna inriktning se mycket av kritisk och genomtänkt diskussion av fundamentala antaganden, både vad gäller individuellt beteende och etiska utgångspunkter.

Den andra huvudinriktningen skulle man i Sverige kunna kalla Beijerinriktningen, vilket innebär att man utgår från konventionell beprövad och rigorös ekonomisk teori, men man utvecklar denna med hjälp av insikter från, och aktivt samarbete med, olika naturvetenskaper, kanske främst systemekologi. Till skillnad från miljöekonomiska modeller, där skildringen av naturen ofta reduceras till en externalitet eller en kollektiv vara, eftersträvar man här att explicit modellera även de ekologiska systemen.

Sedan finns naturligtvis olika kombinationer av dessa inriktningar. Internationellt finns en organisation *The international society for Ecological Economics* med tidskriften *Ecological Economics*, som

spänner över hela detta område. Organisationen har enligt hemsidan (<http://www.ecoeco.org/about/intro.htm>) följande syfte “The Society facilitates understanding between economists and ecologists and the integration of their thinking into a transdiscipline aimed at developing a sustainable world”, där tvärvetenskap alltså anses centralt. Vi får vidare veta att “A cross-disciplinary approach is necessary because conflicting perspectives in economics and ecology have led to economic and environmental policies that are mutually destructive, rather than reinforcing and sustainable.” Syftet med organisationen går alltså betydligt längre än vad som är brukligt för vetenskapliga organisationer. Det handlar inte bara om att förstå och förklara, utan även om att påverka i vad man anser vara en önskvärd riktning.

En styrka med tidskriften *Ecological Economics (EE)* som jag, en mycket selektiv och inte särskilt flitig läsare, uppfattar den är att den varit snabbare att ta till sig nya resultat vad gäller beteendekonomi (behavioral economics) och kopplingar till modern välfärdsteori, jämfört med den betydligt högre rankade (inom nationalekonomi) miljöekonomiska tidskriften *Journal of Environmental Economics and Management (JEEM)*, som ofta framstår som förunderligt dåligt uppdaterad på området. Medan det i så gott som varje nummer av topprankade nationalekonomiska tidskrifter som *American Economic Review*, *Journal of Political Economy* och (framför allt) *Quarterly Journal of Economics* finns bidrag med beteendekonomisk inriktning så finns mycket lite i *JEEM* med denna inriktning. Detta är speciellt märkligt eftersom avvikelser från perfekt rationalitet och motiv utöver rent materiellt egenintresse torde vara relativt sett viktiga inom miljöområdet.

En svaghet med *EE* är å andra sidan att den även ibland är snabb med att

Tore Söderqvist,
Ing-Mari Gren och
Monica Hammer:
Samverkan för människa och natur – En introduktion till ekologisk ekonomi
Studentlitteratur,
2004, s 293

anamma dåliga och grumligt tänkta idéer och att det därmed finns bidrag som håller en betydligt lägre vetenskaplig kvalitet än vad man normalt skulle finna i t ex *JEEM*.

Denna bok, *Samverkan för människa och natur – En introduktion till ekologisk ekonomi*, befinner sig ganska nära Beijerinriktningen, vilket inte är så konstigt eftersom försteförfattaren, docent Tore Söderqvist, arbetar just på Beijer institutet för ekologisk ekonomi i Stockholm. Dessutom har professor Ing-Mari Gren tidigare arbetat där medan lektor Monica Hammer medverkat i projekt som drivits av detta institut. Bilden är för övrigt konsistent med att Hammer är just systemekolog, medan de båda övriga är nationalekonomer.

Samtidigt lyckas boken ta det bästa även från den andra huvudinriktningen, det vetenskapliga ifrågasättandet vad gäller frågor som etiska utgångspunkter och beteendeantaganden. Denna kombination är bokens verkliga styrka vilket gör den helt unik i Sverige och även mycket ovanlig internationellt.

Boken börjar med en introduktion där författarna bl a ger sin syn på begreppet ekologisk ekonomi. Därefter kommer en pedagogisk snabbkurs i ekologi, med tonvikt på ekosystem, på drygt 20 sidor, följt av ett omfattande kapitel i miljöekonomi, som inkluderar grundläggande mikroekonomi. Genomgången av teorin är grundlig och den förutsätter inga förkunskaper.

Det är inte ovanligt att författare intar en lite överlägset arrogant ton i förhållande till läsarna, genom att t ex påpeka att vissa samband "inses lätt", när de i själva verket är betydligt mer matematiskt och logiskt komplicerade än andra samband som förklaras utförligt, eller genom att teori och modeller skildras som en ren *beskrivning* av verkligheten, istället för en (nödvändig och önskvärd) *förenkling* av verkligheten

och där således inga implikationer av förenklingarna kan diskuteras. Visserligen är det (tyvärr) sant att en del studenter föredrar en okomplicerad text där man "får lära sig hur det är", men jag är övertygad om att det är både möjligt och önskvärt att studenter tvingas konfronteras med det faktum att vetenskapliga modeller med nödvändighet är just förenklingar av verkligheten. Detta är ett område där jag nog tycker att nationalekonomi har en del att lära från naturvetenskaper som t ex mekanik eller fysik mer allmänt.

Detta är dock en bok som på ett föredömligt sätt tar läsarna på allvar. Klassiska problem som hur man hanterar konsumenters icke perfekta rationalitet och svårigheterna med att hantera framtida generationer när dessa inte kan konfronteras, och när dagens generation via t ex svaren i enkätstudier bara i begränsad utsträckning tar hänsyn till framtiden, lyfts fram och diskuteras grundligt istället för att sopas under mattan.

Det finns enskilda svagheter i framställningen. Det är t ex opedagogiskt (om än tyvärr alltför vanligt) att rita en marginell miljöskadestkostnadskurva som linjär med marginalkostnaden noll för första enheten; jag tror att 9 av 10 studenter kommer att tolka en sådan kurva som en totalkostnadskurva, dvs med en konstant istället för stigande marginalkostnad. Det vore mycket enklare att börja med en konstant marginell miljöskadestkostnad och sedan eventuellt diskutera implikationer av att den kan var stigande. Detta gäller f ö även utbudskurvan som helhet. Eftersom den mest grundläggande standardteorins förklaring till att företag gör vinst, dvs till följd av producentöverskottet vid stigande marginalkostnader, rimligen ändå inte kan förklara särskilt mycket av faktiska vinster, så kanske man kunde hållit sig till konstanta marginalkostnader även

här och istället fokusera på efterfrågesidan. Detta är dock randanmärkingar och på det hela taget är framställningen klar och pedagogisk.

Därefter kommer ett kapitel som diskuterar ”principer för god hushållning med naturen”, vilket bl a innefattar olika sätt att mäta och förhålla sig till det ofta något oklara begreppet ”hållbar utveckling” samt problemen med dessa olika sätt. Praktiska problem med att tillämpa Harwick-Solow-kriteriet, samt hur man skall hantera stora osäkerheter, diskuteras exempelvis.

I det följande kapitlet ”redskap för att bestämma målen för en hållbar resursförvaltning” presenteras olika praktiskt använda analysredskap, uppdelade på ekologiska och ekonomiska analysmetoder; 8 olika ekologiska analysmetoder beskrivs, inkl materialflödesanalyser, ekologiska fotavtryck samt dynamiska modeller av ekologiska system. De ekonomiska metoder som beskrivs är input-outputanalys, allmän jämviktsanalys, kostnadseffektivitetsanalys, kostnads-nyttoanalys samt ekonomiska värderingsmetoder. Därefter diskuteras problem och möjligheter med att modellera ekologisk-ekonomiska system. Hur mycket kan man t ex för enkla komplicerade ekologiska samband utan att resultatet blir meningslöst? Det är alltså stora områden som täcks in vilket med nödvändighet innebär att beskrivningarna blir ganska kortfattade, men dom känns ändå inte ytliga. Nästa kapitel följer logiskt och diskuterar valet av styrmedel, med tonvikt på ekonomiska styrmedel. Även här lyckas man på ganska få sidor diskutera centrala och för studenterna ständigt aktuella frågor som implikationer av det s k Coase-teoremet, olika varianter av pantsystem, grön skatteväxling samt hur man kan kontrollera efterlevnaden av olika system och det relaterade problemet med skattefusk. Det sista kapitlet ägnas åt

fallstudier och ”slutord”. Upplägget att gå igenom ett antal fallstudier sist i en bok är ingenting som jag normalt blir speciellt exalterad av; ofta har man känslan att innehållet inte riktigt räckt för att fylla ut en hel bok, medan de tillämpade studier man redovisar är av ett slag som man enkelt hittar efter 5 minuters sökning på internet. Detta är dock, som tur är, inte fallet här. Fallstudierna illustrerar istället väl flera av de problem som diskuterats ingående tidigare i boken. Dessutom rör det sig om genuint viktiga miljöproblem i Sverige, som t ex övergödningen av Östersjön, som torde ha ett stort läsintresse i sig själva.

Sammanfattningsvis kan min bedömning av boken inte bli annat än mycket positiv. Visst finns det enstaka resonemang som inte känns helt övertygande och annat som kanske kunde hopats över helt, men det är ändå tydligt att detta inte är en bok som forcerats fram och att författarna verkligen funderat ordentligt över de frågor som diskuteras. Boken är tänkt som undervisningsmaterial på högskole- och universitetsnivå, i t ex miljövetenskap, ekonomi och naturvetenskap, ”samt som läsning för alla andra som har intresse för frågor om hållbar utveckling och miljö”. Min gissning är att den speciellt kommer att användas i olika tvärvetenskapliga utbildningar som innefattar miljö och ekonomi, och som sådan kommer den att fungera ypperligt. Eftersom den inte kräver några förkunskaper i något ämne på universitetsnivå så bör den även vara attraktiv för beslutsfattare och tjänstemän på olika nivåer. Just detta faktum kan dock paradoxalt nog innebära att den missar målgruppen aktiva policyintresserade nationalekonomer, vilket är lite synd eftersom den faktiskt har en hel del att bidra med även på denna nivå. Å andra sidan finns naturligtvis andra fora att nå denna grupp, varför inte en artikel i t ex *Ekonomisk Debatt*? Själv skulle

jag gärna se en kondenserad och möjli-
gen något mer explicit argumenterande
version av delar av boken med en titel
som t ex ”Har insikter från ekologisk
ekonomi några praktiska implikationer
för svensk miljöpolitik?”.

Olof Johansson-Stenman

Professor, Göteborgs Universitet